

zenetanulás költségeit, akkor végképp elfogynának a növendékek.

– A statisztikák egyáltalán nem támasztják alá ezt az érvet. Az ország szegény régióin kívül a zeneiskolákban ugyanis túljelentkezés van. Meggyőződésem, hogy az a szülő, aki áldoz arra, hogy a gyermeke zenét tanuljon, a kottát is hajlandó megvásárolni számára. A mi érünk az, hogy aki illegálisan kottát másol, az gyakorlatilag pénzt vesz ki a zeneszerző és kiadója zsebéből – finoman szólva.

■ *Ön szerint megoldást jelentene-e, ha a zeneszámokhoz hasonló módon, elektronikus úton megvásárolhatók és letölthetők lennének a zeneművek kottái, és nem ellenérdekeltek-e ebben a zeneműkiadók?*

– Már egy jó ideje léteznek olyan honlapok, ahonnan ingyen letölthetők a klasszikus zenei repertoár fontosabb darabjai. Néha jogvédtett művek is, ilyenkor megy az ügyvédi felhívás. Nyugati nagy zeneműkiadók saját és képviselt repertoárjukat felkínálják pénzért letöltésre, de ez a gyakorlat nálunk még nem vált általánossá. Viszont a zenekari kölcsönanyagok tekintetében a digitális kotta már létezik, néhány holland és belga zenekar már tabletből játszik, a kérdés csak az, hogy mikor jut el odáig a technikai fejlődés, hogy a nagyképernyőjű tabletek olcsók lesznek, és a zenekarok meg tudják ezeket vásárolni. Ha ez bekövetkezik (szerintem észre sem vesszük, és már itt is lesz), hallatlanul leegyszerűsíti a zenekari kölcsönanyag szolgáltatást. A kiadó nem küldi postán a papirkottát, hanem csak a megfelelő kottafajlt interneten keresztül. Remélem, hogy én még ezt megérem!

■ *Az egységes európai szabályozáson túl, sok problémát vet fel a más földrészekeken forgalmazott zeneművek jogdíjának kérdése, gondolok elsősorban az Egyesült Államokra, illetve Oroszországra.*

– Tulajdonképpen nincs egységes európai szabályozás. Minden országnak belső jogához tartozik a szerzői jogdíjakra vonatkozó törvényalkotás. Az uniós tagországok jogrendjébe ugyanakkor beépítették a már említett irányelveket, amelyek átláthatóbbá teszik a szabályozást. Vannak olyan országok, például Franciaország, ahol a két világháború miatt, a háborús időszakra kiesett jogdíjakat a védettség meghosszabbításával igyekeztek jogszabályi úton kompenzálni. Ezt a legtöbb tagország az uniós irányelv megjelenésével okafogyottnak ítélte és 1994 után eltörölte.

■ *És mi a helyzet az Egyesült Államokkal?*

– Eltérést jelent az európai szabályozással szemben, hogy ott az 1920-as évektől mintegy ötven évig a megjelenéstől számolták a védettséget, ez akkoriban 95 év volt, és csak a 20. század végén tértek át a haláltól számított 70 évre. Bartók kései művei például ezáltal az Egyesült Államokban még sok-sok évig védettek maradnak. A kései Bartók művek kiadója, az angol Boosey and Hawkes másként kezeli mondjuk a zenekari Concerto jogait Angliában, mint amerikai leányvállalatánál.

■ *Sajnálatos körülmény, hogy az orosz repertoárból csak nagyon kevés jó kottaszöveg érhető el például összkiadás formájában.*

– A legjobb helyzetben Sosztakovics művei vannak, amelyeket mi is közvetítünk. A

Sosztakovics-összkiadás beszerezhető Oroszországból, de a legtöbb orosz szerző valóban csak nyugat-európai kiadókon keresztül hozzáférhető, nagyon változó minőségben. Leginkább Sztravinszkij művei érhetőek el jó minőségű kiadásban, aki idejében Nyugatra távozott, és ott még életében személyesen is ellenőrizni tudta a kiadások minőségét.

■ *E beszélgetés alapján nekem úgy tűnik, hogy nincs könnyű helyzetben az, aki a 20. századi modern, illetve a kortárs szerzők műveit szeretné műsorra tűzni. Ezek a darabok amúgy is kevésbé vonzzák a közönséget, miközben a jogdíjak lényegesen megrágnák az előadásukat. Így jócskán szétnyílik a befektetés és a megtérülés közötti rés.*

– Valóban, de hát nem lehet állandóan Beethovent és Brahmsot játszani. Ha egy zenekar csak klasszikus repertoárt játszik, és nem foglalkozik mai szellemű művek bemutatásával, az előbb-utóbb visszaüt és mindenképpen presztízvesztéssel jár. A zenekari kölcsönanyagok tarifái nem megfizethetetlenek, kisebb költségvetésű együttesek olcsóbb kategóriájú összeggel számolhatnak, és azt is tekintetbe kell venni, hogy a kottakiadás nagyon nagy gondosságot, és precizitást igénylő munka, ami lassan térül meg és sok ember összehangolt munkáját igényli. Reméljük, hogy a digitalizáció fejlődésével ez a szegmens is egyre olcsóbbá válik az érdeklődők számára! *Kaizinger Rita*

A hatályos szerzői jogról bővebben: www.emb.hu

Sven Scherz-Schade

A francia zenei élet piramisa

Zenészképzés Franciaországban

A német- és a franciaországi zenei oktatás terén különösen a zenekari zenészek képzésében mutatkoznak nagy különbségek. A francia gyermekek többet énekelnek, és csak később kerülnek „komolyabb” kapcsolatba valamilyen hangszerrel. Aki azonban Franciaországban hivatásos zenész szeretne lenni, annak már egész fiatalon meg kell méretetnie magát. Ez ugyanúgy érvényes az általános zenei iskolák tanulóira, mint a művészeti konzervatóriumok végzőseire, és még inkább a két nagy zenei felsőoktatási intézménybe, a párizsi és a lyoni conservatoire supérieuresbe történő felvételire. Ami a pályakezdést illeti, nem minden, de sok minden Párizsban összpontosul.

Egy tucatnyi fiú és lány ül a padon, a folyosón. Az okostelefonjukat nyomkodják, és mind egyiküknek hegedűtok van a hátán. Máris kezdődik a hegedűóra. Délelőtt az iskolában voltak, a délutánt pedig itt töltik a Conservatoire à rayonnement régional de Paris-ban.

„A rendszer Franciaországban a piramis-elven működik, am azt jelenti, hogy időközben sokan lemorzsolódnak. Sajnos. De a jó hír, hogy változások is történnek, legalábbis egyes területeken” – ezzel a tömörséggel foglalja össze a franciaországi zenészképzés rendszerét Xavier Delette, a Conservatoire à rayonnement régional de Paris igazgatója, aki ebben a minőségében, saját tapasztalatai alapján jól ismeri a piramis-elvű rendszer gyengéit és erősségeit. Az általa vezetett párizsi konzervatórium Francia-

országban egyedülálló modellt követ, amely három képzési feladaton (misszió) alapul. A konzervatórium által nyújtott oktatásban egyrészt azok a 8 és 16 év közötti gyermekek részesülnek, akik általános iskolába, majd később középiskolába járnak, valamilyen hangszer tanulnak, és emellett sokat és szívesen zenélnék. Másodsorban azok a 16 és 18 év közötti, érettségire készülő fiatalok kaphatnak itt támogatást, akik pályaválasztás előtt állnak, és dönteniük kell, hogy a zenei pályát válasszák-e. A harmadik csoportba azok tartoznak, akik már valamivel idősebb korban döntöttek úgy, hogy hivatásos zenészek szeretnének lenni. Az iskola őket a zenei felsőoktatási intézményekbe (conservatoire supérieure) történő felvételi vizsgákra készíti fel, illetve közvetlen segítséget nyújt nekik a zenei életben való elhelyezkedés terén.

A jelenleg beiratkozott hallgatók száma 1781: 580 fiatal, 902 pályaválasztó és 369 idősebb zenész (van, aki átfedésben két kategóriához is tartozik), akik a világ 53 országából érkeztek ide tanulni. „Ez pozitív számunkra, mert növeli a hírnevünket” – mondja Xavier Delette. A

legtöbben a Távols-Keletről érkeztek, és néhányan Afrika francia nyelvű területeiről. A szomszédos Németországból azonban csak ketten. „Érthető is” – mondja Delette. A zenei képzés infrastruktúrája sok tekintetben jobb Németországban. Nemzetközi összehasonlításban azonban Franciaország is kiváló pozíciót tölt be. A harmadik kategóriába tartozó idősebb diákok tandíja a párizsi Conservatoire à rayonnement régionalon szemeszterenként 500 és 1000 euró között van, ami a hasonló képzésekkel, például az Egyesült Államokban fizetendő díjjal összehasonlítva rendkívül kedvező. De természetesen maga Párizs, a nagy kulturális főváros is komoly vonzerőt képvisel, még akkor is, ha a bérleti és létfenntartási költségek magasabbak, mint például Berlinben, de mégis alacsonyabbak, mint Londonban.

A Conservatoire à rayonnement régional de Paris képzési modellje egyedi kategóriát képvisel, amelyet külön azért hoztak létre, hogy ellensúlyozzák a regionális konzervatóriumokra jellemző magas lemorzsolódási arányt. „Aki eljut a Conservatoire legmagasabb képzési szintjére, már jó amatőr zenésznek számít. A probléma azonban az, hogy sokan, köztük nagyon tehetséges diákok is, hamarabb abbahagyják a zenetanulást.” Az iskolai leterheltség, a sport, a számítógép vagy általában a különböző médiumok mind-mind olyan tényezők, amelyek „eltérítik” a gyermekeket a zenetanulástól. Annak, aki később mégis úgy dönt, hogy zenész szeretne lenni, annak a viszonylag rugalmatlan franciaországi képzési rendszerrel gyűlik meg a baja, mert – néhány egyedi szabály kivételével – általánosságban érvényes az alapvető követelmény, hogy a zenei felsőoktatási intézményekbe történő felvételhez egy országos vagy regionális konzervatórium sikeres elvégzése szükséges. A Xavier Delette által vezetett intézményben alkalmazott háromlépcsős modell célja ezért már kezdetektől fogva az volt, hogy legalább a Párizsban élő, zenekedvelő fiatalokat meg tudja nyerni és tartani a későbbi zenészi hivatás számára.

Párizs 20 kerületében 17 zenei konzervatórium működik, amelyek leginkább a németországi zeneiskolákhoz hasonlíthatók. A Conservatoire à rayonnement régional de Paris abban az egyedi helyzetben van, hogy a Rue de Madridban, az egykori zene- és táncművészeti konzervatórium épületében, azaz az állami zenei főiskola épületében kapott helyet, amelyet a mai napig is sokan csak a „Párizsi Conservatoire”-ként emlegetnek.

A Párizsi Conservatoire az 1990-es években új otthont kapott a Parc de la Vilette-ben, ahol a hangversenytermeket, próbatermeket és a zenei iparág képviselőinek irodáit magában foglaló „Cité de la musique” kialakításával egy kizárólag a zeneművészet számára kialakított, tágas – ahogy a neve is mondja – zenei sziget jött létre. Jelenleg ebben a városrészben épül a Párizsi Filharmónia épülete is. Miután a francia állam a Cité de la musique-vel ajándékozta meg a fővárost, Párizs is igyekezett ehhez fel-

zárkózni, és a régi épületben megalapította a Conservatoire à rayonnement régional de Paris-t. „Szerencsére” – mondja Xavier Delette, aki nem kis büszkeséggel mesél iskolájának azon végzőseiről, akik a zenei főiskolákon folytatták tanulmányaikat, és ma az Orchestre de Paris-ban zenélnek, ami a cikk elején említett piramis csúcsát jelenti.

A Párizsi Conservatoire-on jelenleg 1160 beiratkozott hallgató folytat tanulmányokat. 17 százalékal külföldi. Évente 1790 jelentkező tesz felvételi vizsgát, 19 százalékaluk érkezik külföldről. A jelentkezőknek csak a töredéke nyer felvételt. Az 1795-ben alapított Párizsi Conservatoire Franciaország első számú, nagy múltra visszatekintő zeneművészeti felsőoktatási intézménye, amely – Németországgal ellentétben – a zeneszerzést terén nagyobb hangsúlyt fektet az elméleti zenei tudásra, illetve a szólójátékot a zenekari játék elébe helyezi. A franciaországi jazz szempontjából ez nagy előny. A jazznek virtuóz szólólistákra van szüksége, akik képesek a kreatív zeneszerzésre. A klasszikus zene és a zenekari zenélés szempontjából azonban nem optimális a képzésnek ez a fajta súlyozása.

Németországgal egyetemben Franciaországra is jellemző, hogy „sokkal magasabb a zenei diplomát szerzők, mint az országban rendelkezésre álló zenekari állások száma” – olvasható Alexandre Pansard-Ricordeau, a Párizsi Conservatoire sajtószóvivője tájékoztatójában. A zenekaroknak ez lehetőséget ad arra, hogy a legjobbak közül is a legjobbakat válasszák zenészeik sorába. Azonban a kiírt állásokra pályázók többnyire kevés tapasztalattal rendelkeznek a zenekari zenélés terén.

A „zenekari akadémia” modellje Franciaországban nem létezik. Ehelyett számos megállapodás van érvényben a francia zenekarok és a regionális konzervatóriumok között, amelyek alapján egyes növendékek a hangversenyeken együtt zenélhetnek a zenekarral. A felsőoktatásban részt vevő hallgatók pedig a Conservatoire zenekarában játszanak, és hivatásos karmester vezetésével nagy repertoár-hangversenyek összehangolásában vesznek részt, amelyeket később Párizs nagyobb koncerttermeiben, például a Cité de la musique-ben vagy a Salle Pleyelben adnak elő. Vannak európai és országos színvonalú ifjúsági zenekarok is Franciaországban, és a konzervatóriumi zenekarok időnként meghívják nemzetközi hírnévű karmestereket is. Tehát van lehetőség zenekari tapasztalatot szerezni. Alexandre Pansard-Ricordeau szerint „sok fiatal zenész már tanulmányai során is játszik kiegészítő vagy vendégzenészként hivatásos zenekaroknál.” Ez jó lehetőség a leendő zenekari zenészek számára. Azonban – a zenekar rangja és hírneve alapján – sokan nem utolsósorban azért pályáznak a hön áhitott „mellékállásokra”, hogy később nagyobb eséllyel pályázhassanak a megüresedő állásokra. A piramis felfelé haladva tehát egyre jobban szűkül, és a munkaerőpiac szelektál. A sikeres próbajáték sem garantálja a zenekari állást. A munkaszerződés aláírása előtt az új munkatársaknak kortól füg-

getlenül egyéves próbaidőt kell teljesíteniük. A zenei felsőoktatás Franciaországban az úgynevezett LMD-rendszer szerint működik. A három betű az uniós képzési fokozatoknak (alapdiploma, mesterképzés és doktori képzés) megfelelő licence, master és doctorat diplomákat jelöli. Egyetemi végzettséggel rendelkező zenészként Franciaországban lehetőség van szólókarriert kezdeni, vagy sikeres próbajátékot követően kamara-, illetve zenekari zenészként dolgozni. Aki zenetanár szeretne lenni, annak DE (diplôme d'État, államvizsga) vagy CA (certificat d'aptitude, képesítési bizonyítvány) minősítésű tanári diplomát kell szereznie valamely főiskolán vagy egyetemen, továbbá a Centre national de la fonction publique territoriale (CNFPT) elnevezésű területi közszolgálati központon keresztül le kell tennie a közszolgálati munka végzéséhez szükséges tanári vizsgát is, hogy ezt követően valamely konzervatórium alkalmazásába állhasson. „Azonban ezen a területen is sokkal több a pályázó, mint a betöltendő állás” – áll Alexandre Pansard-Ricordeau nyilatkozatában. Ráadásul ezek az állások sem biztosak, tehát a zenészeknek akkor sem sokkal jobb a lehetőségeik, ha úgy döntenek, a zeneoktatást választják hivatásul.

A franciaországi konzervatóriumi tanárok gyakran vannak nehéz helyzetben, már csak abból a szempontból is, hogy díjazásuk gyakran alacsonyabb, mint a szomszédos európai országokban dolgozó kollégáiké. A párizsi Conservatoire supérieure tanárainak fizetése adott esetben nem biztos, hogy elegendő a létfenntartáshoz, ezért kiegészítő keresetre van szükségük. Egy a B kategóriába (a franciaországi bértábla szerint közszolgálati munkát végzők kategóriájába) tartozó tanár például heti 20 órát dolgozik 1400 euró fizetésért, és emellett nem vállalhat másol tanári állást. Az alacsony fizetés ugyanúgy érinti a docenseket, mint a professzorokat.

„A felsőoktatásban dolgozó tanárok alacsony fizetése azt eredményezi, hogy igazán jó szakembereket csak nagyon egyedi feltételekkel lehet megnyerni a konzervatóriumok számára” – meséli Xavier Delette, és felidéz az elmúlt hetek eseményeit, amikor Yo-Yo Mával egyre intenzívebbé váltak a tárgyalások arról, hogy az 1955-ben Párizsban született, amerikai sztárcellista elvállalja-e egy professzori állást a Conservatoire-nál. A terv végül más okokból nem valósult meg, de a zenei tanszékeken kínált alacsony fizetések inkább képviselnek viszatartó, mint ösztönző erőt az ilyen tárgyalások során. Így a konzervatóriumokban gyakran olyan zenészek tanítanak, akiknek a fizetés másodrangú kérdés, mert jól fizetett szólólisták, vagy valamely zenekar állandó jogviszonnyal rendelkező zenészei. „Vannak azonban tanáraink, akik az Orchestre de Paris-nál játszanak. És ez jót tesz a hírnevünknek” – mondja Xavier Delette, így a hallgatók közvetlen kapcsolatba kerülhetnek a piramis csúcsával, az Orchestre de Paris-val, hiszen mindenki oda szeretne jutni.